

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคาร
สถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 22

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH TO DEVELOP ENVIRONMENT, PHYSICAL PLANTS
AND SCHOOL PREMISE AT KHAM PA LAI SAPPRAWIT SCHOOL UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 22

17

ธีรพงศ์ แสนยศ*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศินันต์ เพียรธัญญกรณ์**

ดร.เยาวลักษณ์ สุตะโคตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียน คำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 3) เพื่อติดตาม และประเมินผลการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย จำนวน 22 คน ได้แก่ ครูโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่การเกษตร และนักการภารโรง และผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ นักเรียนที่เป็นตัวแทนของห้องเรียน ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นตัวแทนหมู่บ้าน และคณะกรรมการสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ ก่อนการพัฒนา อาคารเรียน มีสภาพทรุดโทรม ห้องสมุดพื้นที่คับแคบ หนังสือมีน้อย ไม่หลากหลาย โรงอาหารไม่เป็นสัดส่วน ไม่สะอาด น้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องทำน้ำเย็นมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และสภาพแวดล้อมทั่วไป ไม่สวยงามขาดความร่มรื่น บรรยากาศโดยทั่วไปแห้งแล้ง
2. หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาแล้ว ทำให้สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม มีสวนพฤกษศาสตร์สำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีสวนสมุนไพรสำหรับการเรียนรู้ตามสภาพจริง สวนหย่อมมีความสวยงาม ร่มรื่น เหมาะสมกับการนั่งพักผ่อนหย่อนใจ โรงเพาะเลี้ยงไส้เดือนดินสำหรับผลิตปุ๋ย

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** ผู้อำนวยการกองการศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ชีวภาพจากมูลไส้เดือนดิน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านอาคารสถานที่ มีน้ำดื่ม/น้ำใช้เพียงพอ ห้องน้ำ/ห้องส้วม สะอาดถูกสุขลักษณะ โรงอาหาร และโต๊ะนั่งรับประทานอาหารเพียงพอกับความต้องการ มีห้องเรียน (ห้องทฤษฎี) ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ห้องสมุดจัดขึ้นอย่างเป็นสัดส่วน มีหนังสือเพียงพอสำหรับการศึกษา ค้นคว้า ตามนโยบายห้องสมุดมีชีวิต และห้องสมุดมีเครื่องคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เพียงพอกับความต้องการในการจัดการเรียนการสอน สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

3. ครู นักเรียน ผู้ปกครองได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

ABSTRACT

This Participatory Action Research aimed at 1) Exploring Current State and Problems of Physical Plants and School Premise at Kham Pa Lai Sapphawit School under the Office of the Secondary, Area 22 2) Finding out Ways to Enhance the Management Efficiency of Physical Plants and School Premise at Kham Pa Lai Sapphawit School under the Secondary Educational Service Area Office 22 and 3) Monitoring and Evaluating the Operation of Efficiency Enhancement toward the Physical Plants and Environment at the Center. The Population Consisted of the Researcher, 22 Kham Pa Lai Sapphawit Teacher, Forest Office, Agriculture Office and Jonitor, and Informations including 89 members of Director, Deputy Director and Board of Education. Instruments Used for collection data were a set of questionnaires, an Interview form of satisfaction assessment. Mean, Percentage and Standard Deviation were applied for quantitative data analysis. Content analysis and content classification were employed for qualitative data analysis.

The Result of the Research were Presented in forms of Analytical Description as Follows :

1. The State of the physical plants and school premise at Kham Pa Lai Sapphawit School under the Secondary Educational Service Area Office 22. Municipality showed that the Responsibilities on the physical plants and environment of the administrator and child caregivers faced a lack of meetings to explain the means to enhance the physical plants and budget was included. The child caregivers lacked understanding on their roles toward the physical plants and environment management.

2. The means to operate the management efficiency on the physical plants and environment of Kham Pa Lai Sapphawit School under the Secondary Educational Service Area Office 22 1) Workshops on "Physical Plants and Environment Management," 2) Study tours of model child development centers in terms of physical plants and environment management, 3) Assignment of tasks and supervision on physical plants and environment operation, and 4) follow-up and evaluation through internal supervision along with conclusion of the operation effects and problems.

3. The effects of the operation on the efficiency enhancement toward the physical plants and environment revealed that the child caregivers lacked understanding and techniques of physical plants and

environment management before the development but they gained a better understanding and new techniques to manage the physical plants and environment process. The physical plants and environment task was developed in forms of cleanliness, facilitation of learning, durability and safety, the areas in the physical plants were suitably and orderly allocated for use to be monitored and evaluated in the future.

ภูมิหลัง

อาคารสถานที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวก ซึ่งผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานอาคารสถานที่ให้เหมาะสม การบริหารงานอาคารสถานที่เป็นการบริหารงานที่ให้ความสำคัญแก่การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ งานส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก และมีประสิทธิภาพ เตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิด และความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่ม หรือลดของจำนวนนักเรียน หรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อม และพอใจในการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ และส่วนเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ นอกจากนี้การบริหารงานอาคารสถานที่ยังก่อให้เกิดประโยชน์ คือ เป็นที่ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ดียิ่งหนึ่ง เป็นที่ประกอบกิจกรรมนอกห้องเรียนของนักเรียนและกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอน เป็นที่ประกอบกิจกรรมการดำเนินงานบริหารโรงเรียนทุกงาน มีส่วนในการการกล่อมเกลาลักษณะนิสัยของนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และมีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เมื่ออาคารสถานที่ที่มีประโยชน์ดังกล่าวมาแล้ว จึงควรที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานด้านนี้ให้มากพอสมควรแก่ความจำเป็นของงาน และบริหารงานด้านนี้ให้มีสัดส่วนพอเหมาะ (วิชญ์ เบญจวรรณกุล. ออนไลน์, 2554 : 45)

สถานศึกษาโดยทั่วไป จะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ 1) หลักสูตรสถานศึกษา 2) บุคลากรต่างๆ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน พนักงาน นักการภารโรง 3) ผู้เรียน 4) อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา คือ มีความต้องการให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุขภาพร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสมองไปพร้อมๆ กัน ซึ่งไม่ได้อาศัยแต่ตัวครูผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว องค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมได้อย่างมาก คือ อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เช่น ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายให้แก่ผู้เรียน การจัดให้มีบริเวณพื้นที่ออกกำลังกาย ทั้งในร่มและกลางแจ้งให้เพียงพอ ส่งเสริมความเจริญเติบโตและร่างกายที่แข็งแรง โครงสร้างอาคาร วัสดุครุภัณฑ์ เกี่ยวกับการเรียนการสอนมีความเหมาะสม การออกแบบแผนผังอาคาร จัดวางได้ถูกต้องตามธรรมชาติ ทิศทางลม แสงสว่าง ลักษณะผิวดิน และภูมิประเทศ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์จิตใจ แก่ผู้เรียน การจัดอาคารและสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย สวยงามทั้งภายนอกและภายในอาคาร สะดวกในการใช้สอย และมีพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ การจัดห้องเรียนมีลักษณะยืดหยุ่น ช่วยให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นไปตามธรรมชาติมากขึ้น ส่งเสริมความเจริญทางด้านสมอง หากอาคารสถานที่ถูกจัดเป็นระเบียบ อำนวยความสะดวกในการศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้การจัดวางอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ถูกหลักเกณฑ์ ช่วยให้การใช้พื้นที่เกิดประโยชน์มากที่สุด มีอิทธิพลต่อผู้เรียนและชุมชน ให้เป็นสถานที่ที่น่าเคารพและเชิดหน้าชูตา ดังนั้นหากมีการจัดการบำรุงและรักษาความสะอาดให้เรียบร้อย เป็นระเบียบและสวยงาม จะมีอิทธิพลช่วยให้ผู้เรียน มีนิสัยรักความสะอาดและสวยงามเช่นเดียวกัน (นิพนธ์ ขนาศิทธิ. ออนไลน์, 2549 : 23)

โรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเขตพื้นที่บริการทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคำป่าหลาย บ้านสามขา บ้านแก้ง บ้านนาคำน้อย บ้านนาตะแบง บ้านนาสองห้อง และบ้านนา

เสียหลายจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกำหนดวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรม ผู้นำด้านวิชาการ ประสานสัมพันธ์ชุมชน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง” และพันธกิจ คือ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และเป็นที่ยอมรับของชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ให้เพียงพอและสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้มีประสิทธิภาพ และประสานสัมพันธ์ชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาศึกษาให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน สำหรับเป้าประสงค์ของโรงเรียน คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และแสดงความสามารถให้เป็นที่ปรากฏ มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม เพื่อคุณภาพมาตรฐานสากล ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ความต้องการของตลาดแรงงาน และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้ดูแลและประสานงาน ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข บุคลากรในสถานศึกษาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสถานศึกษาเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่นๆ แต่การจะบริหารจัดการให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา จะต้องเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐานกำหนด

การพัฒนาสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ตลอดจนการแก้ปัญหาอย่างเฉลียวฉลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวีระ กรมวังน้อย (2547 : บทคัดย่อ) พบว่าสภาพแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมการศึกษา สุขภาพอนามัย และสุขนิสัยให้เกิดแก่นักเรียน เพราะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี จะช่วยให้เด็กเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สภาพแวดล้อมเป็นตัวกล่อมเกล่าบุคลิกลักษณะ และมีอิทธิพลเหนือบุคลิกภาพของคนตามสภาพแวดล้อมสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับใด เนื่องจากการพัฒนาสภาพแวดล้อมสถานศึกษามีอิทธิพลต่อคุณภาพและผลผลิตทางการศึกษา ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องศึกษาพื้นฐานความรู้ และปัจจัยแวดล้อมต่างๆ เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน (วีรศักดิ์ วงษ์สมบัติ. 2546 : 41) โดยกำหนดขอบข่ายงานบริหารงานในโรงเรียนไว้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาการ กลุ่มอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผน และกลุ่มบริหารงานบุคคล ในกรอบ 4 กลุ่มนี้ กลุ่มอำนวยการ ซึ่งครอบคลุมงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพและผลผลิตทางการศึกษา ช่วยกล่อมเกล่าบุคลิกลักษณะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยการสังเกตพฤติกรรม การติดตามตรวจสอบ และการรายงานของครูประจำชั้น ตลอดจนคำบอกเล่าของกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนที่เข้ามาติดต่อราชการกับทางโรงเรียน สรุปปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดังนี้ คือ ห้องสมุดมีหนังสือไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน ประตูห้องน้ำนักเรียนชำรุดทรุดโทรม ภายในห้องน้ำสกปรก มีกลิ่นเหม็น บริเวณที่ดื่ม น้ำของนักเรียนมีแก้วสำหรับดื่ม น้ำไม่เพียงพอ แก้วอื่นนั่งรับประทานอาหารไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน โต๊ะเก้าอี้ชำรุดจำนวนมากและประตูหน้าต่างของห้องเรียนพังชำรุด ขาดความปลอดภัย ดังนั้นถ้ามีการจัดระบบดำเนินการปรับปรุง พัฒนาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับครู และนักเรียนทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนหย่อมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ บริการน้ำดื่ม/น้ำใช้ ห้องน้ำ/ห้องส้วม โรงอาหาร ห้องเรียน และห้องสมุด ตลอดจนความสะอาดบริเวณต่างๆ ก็จะทำให้สภาพดังกล่าวโดยเฉพาะอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีสภาพน่าดู น่าอยู่ น่าเรียน ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนที่เต็มศักยภาพยิ่งขึ้น นักเรียนจะมีนิสัยที่ดี มีวินัยด้านความสะอาด รักตนเอง รักโรงเรียนที่

มีสภาพน่าอยู่ น่าเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่มอำนวยการ จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ด้วยความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้ได้แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมในการพัฒนา สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ให้ดีขึ้น

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการเรียนรู้

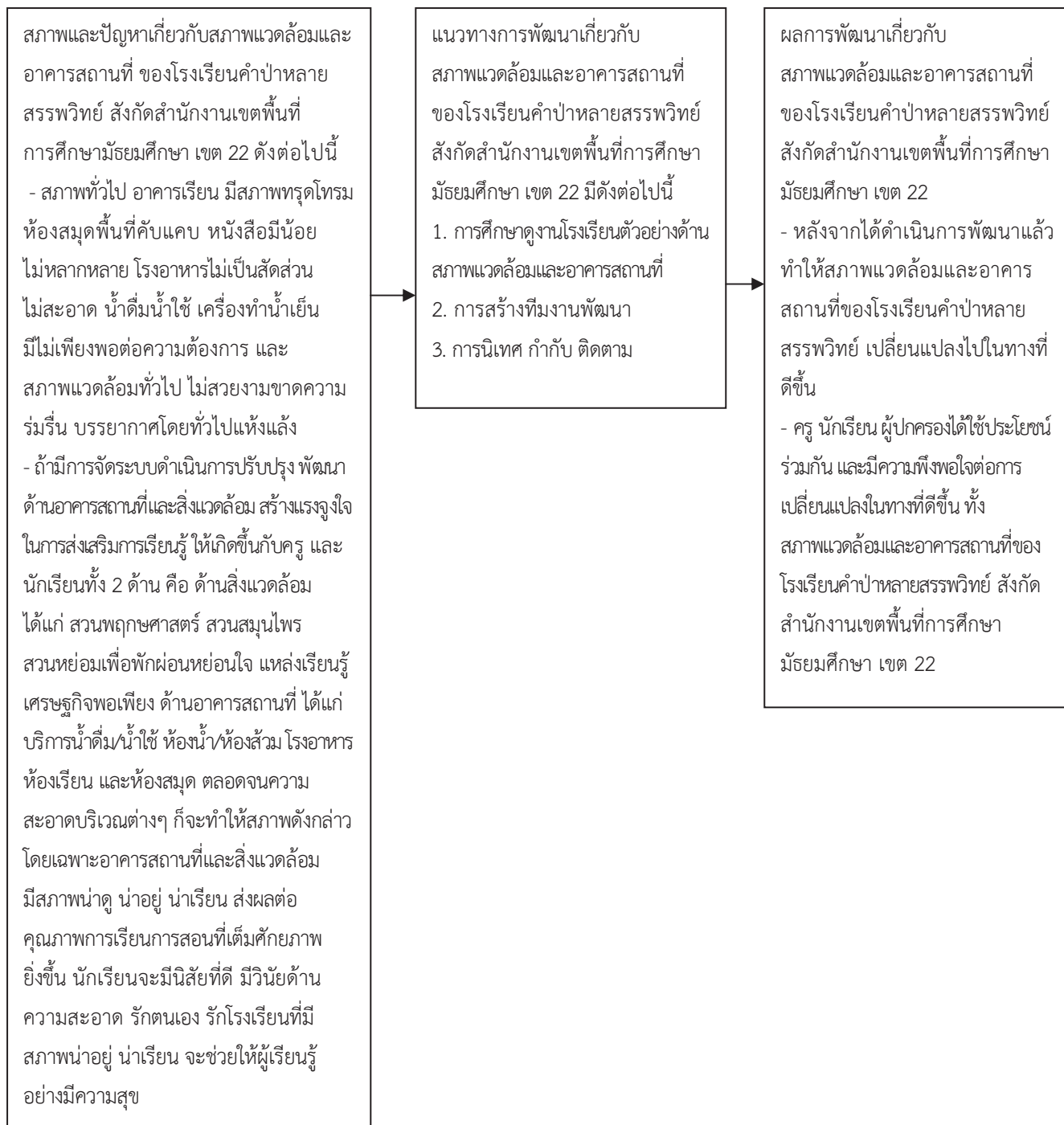
ความมุ่งหมายของการวิจัย

ความมุ่งหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22
3. เพื่อติดตามและประเมินผลผลการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ตามกรอบแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart. (1988 : 11-15, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301-303) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการ ทำงานระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของ โรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2554 ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย และวิธีการได้มา ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย แบ่งเป็น

1.1 ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 22 คน ได้แก่

- 1.1.1 ผู้วิจัย จำนวน 1 คน
- 1.1.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 17 คน
 - 1.1.2.1 ครู จำนวน 15 คน
 - 1.1.2.2 พนักงานราชการ จำนวน 2 คน
 - 1.1.2.3 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวน 1 คน
 - 1.1.2.4 เจ้าหน้าที่การเกษตร จำนวน 1 คน
 - 1.1.2.5 นักการภารโรง จำนวน 2 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) จำนวน 30 คน ได้แก่

- 1.2.1 ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน
- 1.2.2 รองผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน
- 1.2.3 นักเรียนที่เป็นตัวแทนของห้องเรียน ห้องเรียนละ 1 คน
จาก 13 ห้องเรียน จำนวน 13 คน
- 1.2.4 ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นตัวแทนหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
- 1.2.5 คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน

คำตอบสุดท้ายของการได้มา ซึ่งผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้ร่วมวิจัยยินดีและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของเคมมิส และแมคแทกการ์ท (Kemmis and McTaggart. 1988 : 11-15, อ้างถึงใน งามอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301-303) ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ 2 วงรอบ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการวางแผน (Planning)

สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ จากผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา รายละเอียดดังกล่าวเป็นคำสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์

- 1.1.1 สภาพและปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์
 - 1.1.1.1 ด้านสภาพ
 - 1.1.1.2 ด้านปัญหา

1.2 สรุปประเด็นปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ จากการสัมภาษณ์

1.3 ผู้วิจัยนำบทสรุปที่ได้ เสนอต่อผู้บริหาร

1.4 ขอความอนุเคราะห์ให้ผู้บริหาร ได้จัดประชุมเพื่อชี้แจง และขอความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.5 จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ประกอบด้วย ครูผู้สอน นักการภารโรง ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนนักเรียน ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย เพื่อสรุปเกี่ยวกับสภาพปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย ในที่ประชุมมีการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพและปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ในด้านต่างๆ

1.6 ผู้วิจัยนำเสนอบทสรุป จากการประชุมและแนวทางแก้ไขปัญหา ให้ผู้บริหาร

2. การปฏิบัติการ (Action)

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ดังนี้

2.1 การศึกษาดูงานโรงเรียนตัวอย่าง ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่

2.2 สร้างทีมงาน ซึ่งบุคลากรที่ได้รับแต่งตั้ง และดำเนินการสร้างทีมงาน โดยความเข้าใจกับผู้ร่วมงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเกิดความชัดเจนในการปฏิบัติและดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย ตามแผนงาน และตามระยะเวลาที่กำหนด

2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ โดยให้ผู้บริหารเป็นผู้นิเทศ กำกับ ติดตาม

3. การสังเกตการณ์ (Observation)

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยดำเนินการ ดังนี้

3.1 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ตามแผนที่วางไว้ โดยใช้แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูล

3.2 รวบรวมข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์

จากการดำเนินการพัฒนาพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ตามแผนที่วางไว้มาจัดให้เป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และนำข้อมูลที่ได้ไปสะท้อนผลการทำงานในชั้นสะท้อนกลับ

4. การสะท้อนกลับ (Reflection)

กลุ่มผู้ร่วมดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในชั้นสังเกต มาทำความเข้าใจร่วมกัน โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาจุดเด่น จุดด้อยของการพัฒนา สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันวิพากษ์ วิเคราะห์ถึงผลการปฏิบัติตามแผนการ ที่ได้กำหนดไว้

4.2 กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันหาข้อสรุปแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นปรับปรุงจุดด้อยที่เกิดขึ้นและเสริมส่วนที่เป็นจุดเด่นของการปฏิบัติงานเพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกตามลักษณะการใช้งานมี ดังต่อไปนี้

1. ประเภทของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ประเภท ได้แก่

1.1 แบบสังเกต มี 2 ฉบับ ดังนี้

1.1.1 แบบสังเกตการณ์ศึกษาดูงาน

1.1.2 แบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการนิเทศ และติดตาม

1.2 แบบสัมภาษณ์ มี 2 ฉบับ ดังนี้

1.2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัย

1.2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบผลการดำเนินงาน

1.3 แบบสอบถาม มี 1 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

1.4 แบบบันทึกข้อมูล

1.4.1 แบบบันทึกการศึกษาดูงาน

1.4.2 แบบบันทึกข้อมูลการได้รับความร่วมมือ

2. ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.1 แบบสังเกตการณ์ศึกษาดูงานแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย จะจดบันทึกการสังเกตในสมุดบันทึกส่วนตัว ระหว่างการศึกษาดูงาน เป็นการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของ โรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ในการประชุมหรือการนิเทศ และติดตาม เป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง สำหรับผู้วิจัยสังเกตและจดบันทึกลงในแบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย

2.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัย เป็นเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ร่วมวิจัย เพื่อทราบข้อมูลการดำเนินงาน เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลแสดงผลสำเร็จของการดำเนินงาน

2.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลแสดงผลสำเร็จของการดำเนินงาน เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2.5 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 และใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า ควรได้รับการปรับปรุง พัฒนา และใช้ประโยชน์จากป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.1 ด้านสภาพ พบว่า โรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย มีบริเวณที่เป็นป่าไม้จำนวนมาก แต่ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ ซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในสภาพที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ มี 2 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนหย่อมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และ แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ การบริการน้ำดื่ม/น้ำใช้ ห้องน้ำ/ห้องส้วม โรงอาหาร ห้องเรียน และห้องสมุด

1.2 ด้านปัญหา พบว่า ขาดการนิเทศ ติดตาม ในการดูแลด้านสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ บุคลากรที่ได้รับมอบหมาย ยังไม่ดำเนินงานอย่างเต็มความรู้ ความสามารถ ขาดแนวทางในการแก้ไขปัญหา ขาดทีมงาน และยังไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การศึกษาครูงาน ทำให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดแรงบันดาลใจ เกิดมุมมองที่ได้พบเห็นการจัดสภาพแวดล้อม เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจ และแนวทางที่จะนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ในการพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ ได้เป็นอย่างดี จะช่วยให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ได้มีโอกาสร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์

2.2 การสร้างทีมงานพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ พบว่า ครูทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมตามจุดพัฒนาสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ตามจุดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้มอบหมายงานให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคน ดำเนินการพัฒนาตามจุดที่ได้รับมอบหมายร่วมกับทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการทำงาน อยากเห็นผลงานของตนเอง ตลอดจนมีความรักโรงเรียนและมุ่งพัฒนาต่อไปให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของแต่ละจุด และเผยแพร่ผลงานไปสู่ให้นักเรียนทำให้นักเรียนสนใจ ติดตามกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการ

3. ผลการพัฒนาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า สภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ ที่ได้รับการพัฒนา มี 2 ด้าน คือ

3.1 ด้านสภาพแวดล้อม แบ่งเป็น 4 จุด ได้แก่ จุดที่ 1 สวนพฤกษศาสตร์ จุดที่ 2 สวนสมุนไพร จุดที่ 3 สวนหย่อม เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และจุดที่ 4 แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ด้านอาคารสถานที่ แบ่งเป็น 5 จุด ได้แก่ จุดที่ 1 การบริการน้ำดื่ม/น้ำใช้ จุดที่ 2 ห้องน้ำ/ห้องส้วม จุดที่ 3 โรงอาหาร จุดที่ 4 ห้องเรียน และจุดที่ 5 ห้องสมุด มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน เหมาะสม โดยได้รับการประเมินความพึงพอใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ของโรงเรียนคำป่าหลายสรรพวิทย์ โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทำให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม นักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีความพึงพอใจกับผลการพัฒนามาก ดังนั้นสถานศึกษาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษา ควรให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาองค์กรด้านต่างๆ โดยการมีส่วนร่วม นั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่แรกจนสิ้นสุดกระบวนการพัฒนา และควรส่งเสริม การทำงานที่เป็นประชาธิปไตย มีการแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอนอย่างเป็นกัลยาณมิตร ก็จะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในลักษณะนี้กับการพัฒนาสถานศึกษาด้านอื่นๆ อีก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนางานด้านวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ เพื่อเป็นข้อมูล และเป็นตัวอย่างกับโรงเรียนอื่นๆ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ ชนาสิทธิ์. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โรงเรียนสมเด็จพระพิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. 2549. : [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://purewit.multiply.com/journal/item/3/3> (25 มิถุนายน 2554).
- วิษณุ เบญจวรรณกุล. การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม. 2554. : [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://purewit.multiply.com/journal/item/3/3> (25 มิถุนายน 2554).
- วีระ กรมวังน้อย. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในโรงเรียนเขาแก้ววิทยาสรรพ์ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- วีระศักดิ์ วงษ์สมบัติ. “การจัดการอาชีวศึกษา” เอกสารบรรยายพิเศษนโยบายวิสัยทัศน์สิ่งที่คาดหวังการจัดการอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมอาชีวศึกษา, 2546.
- องอาจ นัยพัฒน์. การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- อมรศรี พรหมภูวาลัย. การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านลำเพียก อำเภอบรบือ จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- อนุชิต จันทศิลา. การพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองทุ่มวิทยา อำเภอเขกา จังหวัดหนองคาย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- อังคณา ตุงคะสมิต. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการศึกษา,” วารสารการศึกษาศาสตรมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 30 (1) : 14-15 : มกราคม – มีนาคม, 2550.
- อัมพร สุทธิกลม. สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และการจัดสิ่งแวดล้อมตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนนารายณ์วิทยา. ภาคนิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2550.
- Kemmis, S and R. McTaggart. “The Action Research Planner,” in Third Substantially Revised Edition. p. 169-170. Victoria : Deakin University Press, 1988.